

De verspreiding van golf opnieuw bezien

Ab Bloemendaal

Waarom het integreren van golf in de continentaal Europese maatschappij, zoveel langzamer, en ook zoveel anders verliep dan in het Verenigd Koninkrijk en Amerika, is een vraag die nog weinig is gesteld. Buiten de conclusie dat in Engeland nu eenmaal de industriële revolutie begon en daarmee een proces in werking zette dat ook georganiseerde sport tot gevolg had, werd er weinig specifiek aangedragen.

In een eerder artikel in "de Sportwereld" (2007 nr 45) bracht ik naar voren dat er een aanzienlijke verandering in de maatschappelijke omstandigheden in Europa nodig was alleen om het begrip sport zelf erkend te krijgen. Het begrip "vrije tijd" diende daarvoor eerst zijn eigen positie te verwerven. Daarbij gevoegd dat een zekere algemene welstand nodig was om die vrije tijd met iets anders dan nog meer werk te gaan "besteden".

Om een sport die langdurig binnen de sfeer van de meer welgestelden had plaatsgevonden, meer algemeen aanvaard te zien, was nog een andere omwenteling nodig: de democratisering van de maatschappij in al haar geledingen. Een soort zelfbewustzijn dat *elke* vorm van sport indien men dat wenste, toegankelijk diende te zijn.

De jaren zestig en vooral zeventig van de vorige eeuw met de vrijmoedige sociale omgang van die periode, gepaard met een zeker opstandigheid tegenover "stand-gevoelige" beletselen die nog aanwezig waren, brachten een nieuwe belangstelling mee voor die activiteiten die voorheen buiten bereik werden geacht. Een en ander gevoegd bij de snel toenemende mobiliteit mede als gevolg van de verbeterde welstand. Dit had tot gevolg dat ook golf nu bereikbaar werd geacht voor grote groepen. In Nederland werden maar liefst honderd nieuwe golfbanen aangelegd in een periode van nauwelijks meer dan tien jaren. Alle onder beheer van private golfclubs. Ondanks dat de vraag naar lidmaatschap de capaciteit van de nieuwe golfgelegenheden ver overtrof, wachtlijsten met meer dan honderd aspirant leden waren geen uitzondering, scheen ballotage een fenomeen van een voorbijgaande tijd. Een dergelijk verschijnsel deed zich in de andere Europese landen ook wel voor, maar in veel mindere mate. Golf begon zich een plaats in de maatschappij van alledag te veroveren.

Bij deze verklaring werd echter niet stilgestaan

bij het feit dat dit gold voor een situatie die typerend was voor *continentaal* Europa. De verspreiding van golf in het Verenigd Koninkrijk had immers een geheel ander patroon gevolgd terwijl de sociale stratificering van bijvoorbeeld Engeland en Duitsland niet zo heel veel verschilde. In beide landen namen adel en grootgrondbezit een vooraanstaande positie in. In Scandinavië Frankrijk en Nederland daarentegen was daar nauwelijks sprake van. Toch speelde het verspreidingsproces van golf over het gehele continentale gebied zich op vergelijkbare wijze af, in de zin dat er eind negentiende eeuw een aanvankelijke introductie plaatsvond, maar tot de jaren tachtig van de vorige eeuw niet van enige verspreiding kon worden gesproken. Waar praktisch alle andere sporten, afgezien van een enkele nationale voorkeur of geografische ligging, zich vrij gingen verspreiden, bleef golf in continentaal Europa beperkt tot een zeer kleine groep welgestelden. Daarentegen was golf in de Angelsaksische landen vanaf begin twintigste eeuw een zaak van gestadige verspreiding geweest ook onder de lagere standen. De vraag bleef dus hangen: waarom duurde het nu op het continent honderd jaar voordat van enige integratie kon worden gesproken, terwijl in dat andere Europa aan de Noordzee golf zich onder alle lagen van de bevolking enthousiast verspreidde?

Niet alleen Europa, ook Amerika

Inmiddels was in de Verenigde Staten immers de verspreiding van golf ook vanaf het begin van de twintigste eeuw in hoog tempo voortgegaan. Een toernooi dat vanaf 1929 elke twee jaar werd gehouden tussen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië plus Ierland (GB&I) – nu bekend als *de Ryder Cup* – werd jarenlang door de Verenigde Staten gedomineerd. De spelers van het Amerikaanse team kwamen voornamelijk uit de onderste lagen van de maatschappij en waren hun carrière voornamelijk begonnen als caddie. Een duidelijk beeld van een brede verspreiding onder alle lagen van de bevolking. Het vaardigheidsniveau om een toernooi van deze orde te winnen kan niet worden bereikt door slechts als "knecht" op een elitaire golfclub te dienen. Dit kon alleen als gekwalificeerde accommodaties in ruime mate voorhanden waren.

Het zelfde gold voor Groot-Brittannië. Tot de

uitvinding van de industriële golfbal, was de sport een zaak gebleven voor welgestelden. Die hoge kosten van golf werden voornamelijk veroorzaakt door de prijs van de handgemaakte leren golfbal die slechts een of twee ronden meeinging maar wel een weekloon kostte. Vanaf midden negentiende eeuw was een golfbal beschikbaar die slechts enkele penny's kostte en aldus de weg vrij maakte voor meer algemeen gebruik. Vanaf begin twintigste eeuw zelfs in een sterk verbeterde vorm die de prestaties met sprongen vooruit deed gaan. De kosten van de parafernalia konden niet meer als beletsel voor algemene verspreiding worden aangevoerd.

Wat was dan zoveel anders in de USA en Groot Brittannië dat het algemeen worden van die sport daar bevorderde terwijl in de rest van Europa, ondanks bekendheid met golf door uitgebreide zakelijke contacten, dit nauwelijks belangstellenden had. Het bleef bij in alle landen beperkt tot enkele honderden. In Nederland waren tot aan de tweede wereldoorlog slechts iets meer dan tweeduidend beoefenaars. Alle uit de hogere kringen. In Duitsland slechts 4800.¹ Typerend voor Duitsland was dat bijna zonder uitzondering vertegenwoordigers van de hoge adel als stichter van *Golfanlagen* optraden. Dat zij in merendeel ook grootgrondbezitters waren was daaraan niet vreemd. De Hertogen van Saxon-Coburg Gotha – de oorspronkelijke familie van het Britse Koningshuis als vorsten van Hannover – zijn op meer dan een golfbaan als stichters en eerste voorzitter opgetreden. Toch ligt daarin niet de verklaring voor het behoudende klimaat in de verspreiding van golf. Dergelijke omstandigheden deden zich ook voor in Groot Brittannië en juist in het geheel niet in de Verenigde Staten. Maar in Groot Brittannië waren in 1940 ruim tachtigduizend en in de Verenigde Staten zelfs twee en een kwart miljoen geregistreerde deelnemers aan golf!² Het populariseren moet in deze landen een andere grond hebben gehad. Enkele vrij recente publicaties werpen een nieuw licht op de achtergronden van de verschillen in publieke acceptatie en de brede verspreiding.

Golfverspreiding in Groot Brittannië en Amerika

“...Only one third of all people who play golf in Britain, are members of a club. (...) Where are all the ordinary folk getting their golfing fix? Aldus Christopher Cairns in zijn studie: *No tie required*. Een onderzoek naar de verspreiding van golf buiten de golfclubs. ...”³

Hij schetst daarin een beeld dat opvallend parallel loopt met dat van de verspreiding in de Verenigde

Staten. Vanaf eind negentiende eeuw toen de kosten van de materialen als stokken en bal, geen noemenswaardige belemmering meer vormden, ontstonden er golfbanen in het publieke domein. Al vóór de twintigste eeuw begonnen zowel in Groot Brittannië als in de Verenigde Staten gemeenten zelf met de aanleg van golfbanen. In de omgeving van een geïndustrialiseerde wereld werd elk middel aangegrepen om aan buitensport gelegenheid te bieden. Van golf gaat een rustgevende werking uit, vond men in zowel de USA als Groot Brittannië waar arbeidsconflicten in die periode niet zeldzaam waren. Een andere factor was dat in Amerika, vanaf het begin golf evenzeer door vrouwen werd gespeeld. Iets dat later ook in Europa zou gebeuren. In Groot Brittannië gebeurde het nog wel dat vrouwen apart speelden, toch werd al in 1893 in Engeland het dames amateurkampioenschap gehouden en in Amerika in 1895. Waar zowel in Amerika als in Groot Brittannië clublidmaatschap in eerste instantie niet openstond voor vrouwen, kon dit alleen gebeuren doordat er openbare golfbanen bestonden, in Amerika bekend als *public golfcourses* in Groot Brittannië als *municipal courses*. Zij zouden blijken in grote mate verantwoordelijk te worden voor de brede verspreiding van golf die tegelijkertijd een democratisering inhield.

Amateurs en professionals in Engeland

In Engeland lag dat aanzienlijk anders. Daar hadden de termen “amateur” en “professional” een geheel andere inhoud die eigenlijk uniek is gebleven in het Verenigd Koninkrijk omdat dat in andere sportontwikkellende landen anders werd gezien. Amateurs in Engeland waren gentlemen die hun spel wel tegen betaling bedreven, cricket vooral maar ook voetbal, maar er niet van afhankelijk waren. Professionals daarentegen waren zij die sport uitoefenden om ervan te kunnen leven. Zij werden beschouwd als handwerklieden – in het algemeen aangeduid als *artisans*. Omdat *professionals* in hun dagelijks leven tussen alle andere *artisans* leefden werd golf geleidelijk als een aanvaardbaar tijdverdrijf herkend vooral door hen die op weg naar boven op de maatschappelijke ladder waren. Dat speelde zich vooral af in de periode van eind negentiende eeuw tot aan de eerste wereldoorlog toen de economie zich in een bloeiende periode bevond. Zo konden de *artisans* zichzelf blijven binnen de eigen maatschappelijke omgeving, maar nog afhankelijk van het gebruik van de golfbanen die hogere klasse in bezit had. De volgende stap die die afhankelijkheid zou gaan beperken, zou bepalend worden voor het geheel eigen karakter van de verspreiding van de sport in Engeland.

Liefhebbers van golf onder de *artisans* begonnen zich als gezelschap te organiseren en als georganiseerde groepen gastspelers op de clubbanen te spelen. Vanwege de extra inkomsten waren zij op bijna alle banen welkom, zij het uiteraard in het Victoriaanse Engeland, apart van de leden. Toegang tot de baan ging via een aparte ingang en verkleed kon ergens in een schuur weg van het clubhuis Soms kon ook alleen op bepaalde dagen en tijden gespeeld worden. Niettemin, steeds meer behoorden zij tot de vaste gebruikers van de baan. Geleidelijk gingen *artisans* er toe over zich als een eigen *society* te organiseren zoals zij dat ook deden voor andere activiteiten. Als volgende stap naar volledige erkenning richtten zij hun eigen nationale organisatie op: de *Artisans Golfers Association* (1920)

Deze herkenbaarheid als organisatie had nog een andere consequentie. Golfclubs in Groot Brittannië krijgen – nog altijd ! - een niet gering deel van inkomsten uit de clubhuisbar. Door de economische omstandigheden na de eerste- en tweede wereldoorlog, liep het aantal leden terug en menige club kwam in financieel in problemen. *Artisan societies* werd nu een collectief lidmaatschap aangeboden tegen een gereduceerd tarief, soms met enige restricties ten opzichte van het gebruik van de baan op zekere dagen. Het clubhuis was onder voorwaarden niet langer voor hen gesloten. Er werd wel enige druk uitgeoefend om in kleding en gedrag niet al te ver van de andere clubleden af te wijken. Echter zodra de financiën het weer toelieten werd de bijdrage van de *artisan societies* weer verhoogd en de beschikbare speeltijd beperkt. Met het toenemende aantal societies, maar vooral ook door het toenemen van de spelvaardigheid van juist de *artisans* - alle topspelers kwamen uit hun kringen – ontstond de wens naar meer onafhankelijkheid. Vanuit deze, nu landelijk georganiseerde *societies* kwamen de initiatieven naar openbaar bestuur en politiek, om golfbanen te creëren waar zij op eigen merites aanwezig konden zijn.

Golf op openbare gelegenheden dient zich aan

Engeland en Schotland

In het land van de origine van de sport, Schotland, werd golf tot ver in de twintigste eeuw uitsluitend gespeeld op openbare grond en dus voor iedereen toegankelijk. Nog steeds kunnen de burgers van St Andrews op de klassieke baan van, *the Old Course*, tegen een geringe vergoeding spelen. Bezoekers moeten voor dat privilege honderd of meer pond betalen. Er loopt ook nog altijd een openbare wandelweg dwars over de baan waar op elk moment mensen kun-

nen lopen. En op zondag wordt er natuurlijk niet gespeeld. Een wel heel fraai voorbeeld van “golf voor iedereen toegankelijk” was wel dat in 1893 op de links van Musselburgh een wedstrijd werd georganiseerd door de “fishwives” van die stad. Onder die omstandigheden was het niet nodig aparte initiatieven te ondernemen om de minder draagkrachtige ook golf te kunnen doen spelen. Doordat golf op die manier daar geen aura kreeg van elitarisme en grote aantallen deelnemers trok uit alle bevolkingslagen, kon het spelniveau zich zodanig ontwikkelen dat het de moeite waard werd golf *spelen* als een beroep te gaan uitoefenen. Eerder was dat alleen mogelijk als een bijkomstigheid van de handwerkers die de stokken maakten. Velen van hen trokken naar de Verenigde Staten voor goed betaalde demonstratiewedstrijden en als adviseur voor de opbouw van een golfaccommodatie. Zij konden in die functies een gerespecteerde maatschappelijke positie verwerven.

In Engeland was al vanaf begin twintigste eeuw sprake van aanleg van golfbanen voor algemeen gebruik door gemeentelijke overheden. In veel gevallen op voorwaarde dat de gebruikers zelf meehielpen in het onderhoud. Er was nog geen sprake van een clubhuis, alleen een verkleedgelegenheid. Niettemin werden dit de bronnen van een meer onafhankelijke opstelling van de gebruikers meest uit de kringen van de *artisans*. Een tiental jaren na de Tweede Wereldoorlog verbeterde de welvaart zodanig dat de vraag naar golfaccommodaties sterk toenam. Clubs konden zich nu weer veroorloven *artisan societies* buiten de deur te houden door lidmaatschapsbijdragen sterk te verhogen. Ditmaal echter konden gemeentebesturen onder een veranderd politiek klimaat – Engeland had van 1945 ononderbroken een Labour regering – als initiatiefnemer optreden voor de aanleg van publieke golfbanen, de *municipals*

Een van de promotors van golf voor iedereen door de aanleg van openbare golfbanen, was Lord Brabazon of Tara, Churchills minister van Transport en Luchtvaart gedurende de Tweede Wereldoorlog. Hij was van mening: “...that the artisan movement will restore golf to its pristine glory in this country (...) Our great players will rise from artisan ranks..”⁴Iets waarin hij gelijk zou krijgen want zeker tot 1980 kwamen alle coryfeeën uit de rangen van de *artisans*. Vanaf de tweede helft van de jaren vijftig zou de aanleg van openbare golfbanen enorm toenemen. Waren tot 1930 nog slechts 28 *municipal courses* aangelegd, waarvan de helft nog in Schotland, dit aantal was in 1980 tot 233 gestegen. Daarna lag de aanleg bijna stil omdat inmiddels Margaret Thatcher als minister president was aan

getreden. Zij was gekant tegen het besteden van publiek geld aan een dergelijke vrijetijdsbesteding.

Om een indruk te geven van het effect dat de aanleg van een *municipal* had op de deelname uit de kringen van de *artisans* mag het volgende gelden: In 1909 werd in Edinburgh een van de eerste *muni's* geopend. In het eerste jaar kon men al

181 548 betalende gasten noteren.⁵ Een andere die kort daarna in Sheffield werd aangelegd telde in de eerste drie weken na de opening al ruim tienduizend gasten.

De cijfers over deelname aan golf geven aan dat deze beweging van *artisan societies* als onafhankelijke golfers nog steeds typerend is voor golf in Groot Brittannië. Ruim vier en een half miljoen spelers, waarvan nog geen derde via een clublidmaatschap. Al neemt het aantal openbare golfbanen iets af, vooral na de komst van de commerciële "pay and play" gelegenheden, voor de verspreiding tot een algemene sport in Groot Brittannië zijn zij onmisbaar geweest.

De Verenigde Staten

Golf kwam naar Amerika met de Schotse professional golfers die daar betere kansen zagen dan in hun eigen land waar ze nog steeds veroordeeld waren tot een bestaan in hun *shack* terzijde van het clubhuis. Praktisch allen hadden echter naast hun werkzaamheden voor vervaardiging en reparatie van de houten golfclubs, een tweede bestaan als golfprofessional in onderling georganiseerde wedstrijden. Schotse emigranten in Amerika haalden hen over ook daar hun geluk te proberen. In de eerste jaren onderging golf ook daar echter het zelfde patroon als in het meer feodale Brittannië, de clubs vormden zich uit de financiële elite. De Schotse professionals waren welkom voor instructie, demonstratie en golfbaanontwerp, maar overigens was hun positie op de golfclubs niet veel anders dan in het land van herkomst. Zij bleven behoren tot de handwerklieden, zij het, tegen een aanzienlijk betere beloning. Wedstrijden volgden een zelfde patroon als in Groot Brittannië, weddenschappen behoorden tot een vast verschijnsel rondom wedstrijd sport.

In Amerika deed zich echter bij de aanvankelijk exclusiviteit van golf aan het eind van de negentiende eeuw, nog een verschijnsel voor, namelijk de discriminatie naar "kleur". De meeste clubs schroomden niet in hun toelatingsbeleid op te nemen dat de club "all white" was. Inmiddels is algemeen bekend dat *Augusta National*, de golfbaan in Georgia waar jaarlijks het golfseizoen wordt geopend met het *Masters Tornadoi*, pas enkele jaren geleden via een gerechtelijke procedure, zwarte golfers toeliet. Het bleef bij één *Afro American*

en het was slechts de komst van de jonge Tiger Woods die daar een bescheiden verandering in bracht. Golf hield vanaf de late jaren van de negentiende, en de eerste decennia van de twintigste eeuw ook daar het odium van een tijdverdrijf voor blanke welgestelden. Niet geheel terecht zoals we zullen zien.

Merkwaardig genoeg was het de depressie van de jaren negentig van de negentiende eeuw die golf als tijdverdrijf voor de welgestelden aantrekkelijk maakte. De journalist Price Collier tekende aan dat "...more prosperous people turned to golf as an alternative for more expensive sports like yachting, polo, hunting or racing..."⁶

Vanuit plaatselijke overheden echter, voornamelijk in de noordelijke meer industriële staten, kwamen initiatieven sport als een gunstig verschijnsel te beschouwen in het maatschappelijk integreren van niet alleen de zwarte bevolking, maar ook van de nog hoofdzakelijk uit Europa afkomstige immigranten. Buitensporten werden gezien als een middel voor gezonder en beter geïntegreerd bestaan zoals eerder ook in Europa al was vastgesteld. "American people were ready for (...) out-of-door sports."⁷

Een andere factor werkte verder mee aan het aanvaarden van golf als een meer algemene buitensport. De steden raakten steeds voller door de explosief toenemende industriële bedrijvigheid en aanleg van woonwijken aan de rand of verder buiten de stad. De *suburb* deed zijn intrede. Woonwijken dichter tegen een buitengebied en in contact met een meer natuurlijke omgeving. Op zichzelf kon dit weer pas gebeuren nadat openbaar vervoer dit mogelijk maakte. Inmiddels werden ook de attributen als golfstokken- en ballen industrieel vervaardigd hetgeen een ander financieel bezwaar wegnam. Nog voor de eerste wereldoorlog kostte een complete uitrusting al minder dan vijftig dollar, terwijl jaarinkomens voor de lagere middengroepen al tussen zevenhonderd en twaalfhonderd dollar lagen. Het zou echter nog enige tijd duren voordat ook uit arbeiderskringen golf als een mogelijk tijdverdrijf werd beschouwd. Golf werd daar vooralsnog gezien als "...something effeminate, an unmanly sport suited to (...) dandies..."⁸ Niettemin werd in politieke kringen wel degelijk ingezien dat het een extra instrument kon zijn in de democratisering van de maatschappij. Omdat de aard van de sport niet fysiek confronterend was trok het een eigen publiek aan. Een niet al te complimenteuzen aanbeveling kwam van de *New York Times* (1893) die meende dat "...although golf lacks the vivid excitement (...) of baseball, it was (...) suited for fat or middle-aged men. Ook uit de hoek

van de vrouwenemancipatie kwamen aanbevelingen. Deelname aan golf was een stap weg van de nog heersende Victoriaanse geest in de betere kringen. ...“it liberated them from the restrictive uncomfortable clothing favored by the Victoria females...” (“Outing” 1890) En in 1896 a Mrs. De Koven schreef:...: “the rewards are for women of all ages and conditions, irrespective of rank or wealth - a real game for America - democratic and free...”⁹ Ook in golfclubs waren vanaf het begin vrouwen aanwezig zij het, nog een tijdlang zonder gelijke rechten.

Een laatste stap naar breed aanvaarden van golf als democratisch en Amerikaans, werd gezet toen in 1913 een wedstrijd plaatsvond met Britse topspelers van die dagen. Vanaf het begin hadden Britten golf in Amerika gedomineerd in de wedstrijdsport. In deze ontmoeting echter werden de Britse coryfeeën verslagen door een arbeidersjongen van Brookline, geboren uit een Frans Canadese familie: Frances Ouimet. De typische Amerikaanse immigrant. Hij had een baan gekregen als klerk in een sportartikelen zaak in Boston. De eigenaar, een voormalig baseball professional gaf hem de gelegenheid zich als golfer te ontplooiën. Zijn overwinning als eenentwintigjarige amateur op een (Brits!) gezelschap professionals die al meer dan tien jaar de sport beheersten in Amerika, sloeg enorm aan bij een groot publiek. De wedstrijd werd bijgewoond door duizenden en de publiciteit was in Engeland even groot als in heel Amerika. In *The American Golfer* van October 1913 meende een Britse commentator dat: “...America has graduated now as a First class golfing power...”

Onder deze omstandigheden was een sfeer geschapen die het mogelijk maakte vanuit de overheid de sport aan te bevelen als nog een middel voor integratie en ontwikkeling van de gewone bevolking. Het elitaire odium dat de sport nog altijd had behouden, kon nu als voorbij en on-amerikaans terzijde worden gezet. Amerika's latere deelname aan de Eerste Wereldoorlog zou dit proces verder uitbreiden. Golf was een Amerikaanse sport geworden en promotie daarvan met overheidsmiddelen werd volkomen gewettigd geacht. Zeker toen achtereenvolgende Amerikaanse presidenten de sport van harte omhelsden. William Taft, (1857 – 1930) een hartstochtelijk golfer, zei na zijn verkiezing in 1909, na een verwijt dat hij zich te veel had gewijd aan een “rich man's game” :...“there is nothing more democratic than golf (...) nothing puts one more on equality (...) than the game of golf...”¹⁰

Publieke parken en golfterreinen

Al in de negentiende eeuw was begonnen met de aanleg van publieke parken. De eerste in New York – het Central Park – werd in 1857 geopend. Na de burgeroorlog (1861 – 1865) volgden vele andere steden. Maar om parken ook te besteden voor aanleg van een golfbaan vroeg nog enige aanpassing van de beheers autoriteit, de *park commissioners*. Parken hadden nog overwegend bordjes *Keep off the grass* om de kostbare aanleg te beschermen. Niettemin werd al in 1895 een openbare golfbaan aangelegd in het Van Cortland park in de Bronx. Een verzoek om daar een club te vestigen werd meteen afgewezen. Het moest een werkelijke *openbare* baan zijn. Een toegangsbewijs voor een jaar kostte slechts één dollar. Vele andere steden volgden en in de periode na de Eerste Wereld Oorlog was er bijna geen stad meer die in haar parken niet een of meerdere golfbanen bezat. In 1925 kon het maandblad *American Golfer* al schrijven dat: “hundreds of golf clubs in cities and small towns (were) designed for families of modest means.” De jaren van de *New Deal* onder president Franklin Roosevelt, met de aandacht voor het scheppen van werkgelegenheid, gaven een nieuwe impuls aan de aanleg van parken met een golfaccommodatie. Een onderzoek van de *National Recreation Association* in 1930 schatte de deelname aan de gemeentelijke openbare golfbanen op 7.520.000.

Een apart bijverschijnsel bij de aanleg van die honderden openbare golfbanen was dat nu de zwarte Amerikanen gewoon konden opgaan in de sport. Zeker tot aan de jaren dertig van de vorige eeuw, was er nog vrij algemeen sprake van segregatie in bijna alle Amerikaanse sporten. Golf, ook op de openbare banen, was voornamelijk een “witte” sport. Zwarte Amerikanen waren voornamelijk caddies. De Tweede Wereldoorlog bracht daar verandering in. Op praktisch alle publieke banen hadden zij onbeperkt toegang, al ging dat in de zuidelijke staten niet altijd van harte. Het Hoog Gerechtshof maakte daar in een groot aantal processen nog wel geen volledig einde aan maar aan het principe “Separate but equal” dat vooral in het zuiden veelvuldig werd gehanteerd werd ongeldig verklaard.

De integratie van de zwarte golfers had nog een andere horde te nemen. Vanuit de rangen van de caddies waren altijd al professionele golfers voortgekomen, velen van wereld niveau. Maar de organisatie van professionele golfers in Amerika, de UGA had in haar statuten nog altijd staan: dat het lidmaatschap: “...(was) limited to professional golfers of the Caucasian race...”

¹¹ Een bepaling die pas in 1961 ongeldig kon worden verklaard.

Besluit

De ontwikkeling en verspreiding van golf in Groot Brittanie en Amerika heeft een ander verloop gekend dan in de landen van West Europa. In mijn eerdere artikel van 2007 ging ik er van uit dat de ontwikkeling en verspreiding in West Europa vooral zijn plotselinge versnelling had gekregen onder invloed van de maatschappelijke veranderingen van de jaren zestig en zeventig, met het studentenoproer van Parijs 1968 als katalysator. In meer recente literatuur werd de aparte positie van de Angelsaksische wereld benadrukt en gedocumenteerd. Naar uit deze publicaties bleek, had vooral de aanleg van openbare, door gemeentelijke overheden aangelegde en beheerde golfbanen een grote rol gespeeld. In Amerika had dit zelfs tot gevolg dat een verder element werd toegevoegd aan de positie van Afro Amerikanen die via de openbare golfbaan, een verdere integratie konden bewerkstelligen. In beide landen valt op dat golf als algemene sport zijn begin had in de vroege jaren van de vorige eeuw en van daaraf gestadig maar omvangrijk toenam.

Dit in tegenstelling tot Europa waar tot 1980 nauwelijks sprake was van een werkelijke uitbreiding. Die kwam pas na de jaren tachtig. Momenteel is echter al een tiental jaren een nieuwe ontwikkeling aan de gang die het ontbreken van openbare golfbanen illustreert.

Van de in Nederland thans meer dan 300.000 geregistreerde golfers, zijn slechts 120.000 lid van een club. De overige 180.000 moeten als gastspeler een beroep doen op de faciliteiten van de bestaande golfclubs. Toch heeft de democratisering daar geen nadeel van ondervonden. Het valt daarbij op dat in geen van de Europese landen gedacht wordt aan openbare golfbanen als initiatief van een openbaar lichaam.

Dat golf zich in die landen zich nu toch spectaculair ontwikkelt, lijkt nogmaals aan te duiden dat de leefcultuur in landen van continentaal Europa zich anders lijkt te gedragen dan die van de Angelsaksische landen. Zeker het fenomeen van de *artisan society* of van *golfsocieties* "as such", komt (nog?) niet voor in de golfwereld van continentaal Europa. Het is wellicht een te vergaande speculatie, maar zou het ontbreken van openbare gelegenheden voor golf, een oorzaak kunnen zijn dat bij een bevolkingsverhouding continentaal Europa : Verenigd Koninkrijk van 5 : 1 verhoudingsgewijs weinig topgolfers uit continentaal Europa komen?

¹ Statistisches Übersicht über die Entstehung deutsche Golfplätze. (Homburg 1939)

² G.B.Kirsch. *Golf in America*. University of Illinois Press. (Urbana and Chicago 2009)

³ Christopher Cairns. *No tie required. Playing golf without a club*. (Londen 2005)

⁴ Herbert Warren Wind.(red) *A History of golf in Britain* . (Londen 1952)

⁵ Dit cijfer spreekt nog meer als men de cijfers beschouwt die in Nederland gelden voor een gemiddelde clubbaan: 25000 – 35000 golfvrienden per jaar. Een commerciële baan kan tot 50 000 gaan.

⁶ Price Collier. In *The American Review of Reviews*. (1900)

⁷ Price Collier. *The American Monthly Review of Reviews* (1900)

⁸ Robert Hunter geciteerd bij George Kirsch in *GOLF in America*. (University of Illinois 2009) p.13

⁹ In "Cosmopolitan" (Aug. 1896)

¹⁰ Als geciteerd in George Kirsch *GOLF in America*.p.60

¹¹ Id.p.157

Anekdote

Een bijzonder geval van een openbare golfbaan verdient als historische anekdote nog vermelding. Bij Dundee, Schotland, bevindt zich een openbare golfbaan met een aparte geschiedenis die een bijzondere relatie heeft met Nederland. Die golfbaan bevindt zich namelijk in een enorm recreatiepark van meer dan vierhonderd hectare. Het was ooit een bezit van Adam, Viscount of Camperdown. Compleet met een niet zo'n bescheiden paleisachtig marmeren hall in Griekse stijl opgetrokken. Zijn vader had het land gekocht nadat hij van het Britse Parlement een – vererfbaar - jaargeld van tweeduizend pond had verworven. Hij was namelijk in 1797 nog als Admiral Lord Duncan of Lundee, opgetrokken tegen een Bataafse vloot onder Admiraal de Winter in de Zeeslag bij Camperduin. De Bataafse vloot werd volledig vernietigd en de Winter werd gevangen genomen door niet minder dan de beruchte Captain Bligh ooit van de 'Muitterij op de 'Bounty'. De Britten beschouwden het als een overwinning op de Fransen die immers de Bataafse Republiek als bondgenoot hadden en vandaar de royale beloning.

Na drie generaties verviel het landgoed zoals zoveel in Groot Britannië door opeenvolgende erfenis belastingen die konden oplopen tot meer dan 75% van de geschatte waarde. Het werd daardoor Brits nationaal bezit. De Staat schonk het in de jaren dertig aan de stad Dundee als een werkgelegenheidsproject. In 1946 werd het door - toen nog Prinses – Elisabeth geopend. De golfbaan is uitermate populair en er op spelen kost nauwelijks een kwart van wat op clubbanen moet worden betaald.

Naschrift: Admiraal de Winter kreeg een staatsbegrafenis van de Fransen en heeft op het Parijse militaire kerkhof een passend monument. Dit tot eeuwigdurende ergernis van de Koninklijke Marine. De enige Nederlandse admiraal die zich ooit heeft overgegeven, en bovendien door een vreemde overheid met een monument daarvoor beloond!